

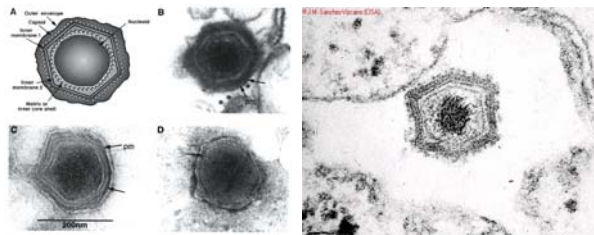
โรคอหิวาต์สุกรอัฟริกัน (African swine fever)

สาเหตุ

เกิดจากเชื้อไวรัส DNA ชนิดมีเปลือกหุ้ม family Asfarviridae genus Asfivirus ซึ่งมีที่มาจาก African Swine Fever And Related Virus เชื้อไวรัสชนิดนี้มี 1 serotype แต่พบลักษณะถึง 16 genotypes และอีกหลากหลายสเตรน (different strains) ที่ก่อโรคที่มีความรุนแรง (virulence) แตกต่างกัน โดยเชื้อ ASFV ยังเป็น DNA arbovirus เพียงชนิดเดียวที่พบในปัจจุบัน

ใน serum-free medium เชื้อไวรัสสามารถถูกทำลายได้ที่ pH 3.9 และต่ำกว่า หรือที่ pH 11.5 และสูงกว่า แต่ถ้ามีซีรัม 25 % จะช่วยให้เชื้อมีชีวิตที่ pH 13.4 ได้นานถึง 7 วัน และหากไม่ใส่ซีรัมเชื้อไวรัสจะอยู่ได้เพียง 21 ชั่วโมงเท่านั้น นอกจากนี้สามารถใช้น้ำยาฆ่าเชื้อ กลุ่มอีเทอร์ และคลอโรฟอร์ม ในการฆ่าเชื้อโรคได้

เชื้อ ASFV มีความคงทนสูง จึงอยู่ได้ในเลือด สิ่งขับถ่าย (excretion) ในซากสัตว์ รวมทั้งในเนื้อสุกรและผลิตภัณฑ์ต่างๆจากเนื้อสุกร เช่น ไส้กรอก ซาลามี แฮม ได้เป็นเวลานาน เนื่องจากเชื้อไวรัสทนอุณหภูมิต่ำได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผลิตภัณฑ์ดิบหรือผ่านความร้อนที่ไม่สูงนัก จะพบว่าอยู่ได้นาน 3-6 เดือน

เชื้อไวรัส DNA ชนิดมีเปลือกหุ้ม family Asfarviridae genus Asfivirus

ที่มา : <http://www.cabi.org/isc/Uploads/Compendialimages/Normal/AfSwFe01.jpg>

สัตว์ที่ไวต่อการเกิดโรค

- สัตว์ตระกูลสุกรทุกชนิด ทั้งสุกรเลี้ยง (*Sus domestica* ได้แก่ permanently captive and farmed free-range pigs) สุกรป่า (เช่น European wild boars และ American wild pigs) และสุกรป่าในทวีปอัฟริกา ซึ่งได้แก่ Warthogs (*Phacochoerus* spp.) Bush pigs (*Potamochoerus larvatus*), Red River Hogs (*Potamochoerus porcus*) และ Giant forest hogs (*Hylochoerus meinertzhageni*)

- สุกรป่าในทวีปอัฟริกัน เช่น Red River Hogs จะไม่แสดงอาการเมื่อติดเชื้อ และ Giant forest hogs ติดเชื้อไวรัสโรคอหิวาต์สุกรอัฟริกันได้ในธรรมชาติ (natural host) โดยมี African Warthogs และ Bush pigs เป็นแหล่งรังโรคในธรรมชาติ (Natural reservoir) ที่พบได้

การติดต่อและการแพร่กระจาย

- ติดต่อได้โดยตรงจากการสัมผัสเชื้อจากสุกรที่ป่วย
- ติดต่อโดยอ้อมจากสัมผัส fomites คือ สัมผัสโรงเรือน ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องใช้ เสื้อผ้าที่ปนเปื้อนเชื้อ รวมทั้งการกินเศษอาหารที่มีเนื้อติดเชื้อไวรัสผสมอยู่
- สุกรถูกกัดโดยเห็บอ่อนใน genus *Ornithodoros* ซึ่งพบในสุกรป่า เห็บอ่อนเป็นพาหะที่ทำให้เชื้อไวรัสเพิ่มปริมาณ (Biological vector) ได้ด้วยวิธีการต่างๆคือ transstadial, transovarial และ sexual transmission ทำให้เชื้อไวรัสอยู่ในเห็บอ่อนได้นานหลายปี

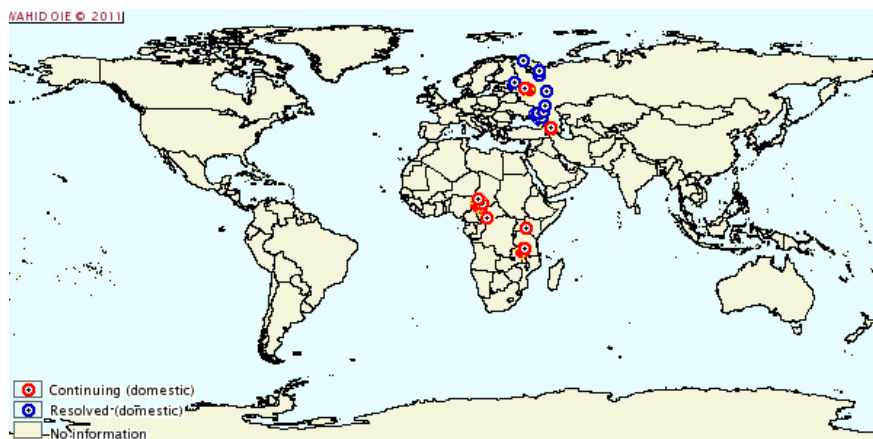
เห็บอ่อน ใน genus *Ornithodoros*

ที่มา: RECOGNIZING ASF a Field manual

<http://www.fao.org/DOCREP/004/X8060E/X8060E00.HTM>

บริเวณที่พบการระบาดของโรค

- เป็นโรคระบาดประจำถิ่นสำหรับประเทศในอนุภูมิภาคซาราของทวีปแอฟริกา เกาะมาดากัสการ์ และเกาะซาดเนียของอิตาลี สำหรับในทวีปยุโรป มีรายงานการเกิดโรคที่คาบสมุทรไอบีเรีย แต่สามารถควบคุมและกำจัดโรคได้แล้ว
- ในปัจจุบันพบมีการระบาดของ ASF ที่บริเวณคอเคซัส (ประเทศจอร์เจีย ประเทศอาร์เซอร์ไบจัน และ ประเทศอาร์เมเนีย) และสหพันธรัฐรัสเซีย

ระยะฟักตัวของโรค

เชื้อไวรัสโรคคอตีบหรือพิษสุนัขบ้ามีระยะฟักตัว 3-15 วันในสุกร แต่ถ้าเป็นการเกิดโรคแบบเฉียบพลัน (acute) จะใช้เวลาเพียงแค่ 3-4 วัน เท่านั้น

อาการ

1. แบบเฉียบพลันทันที (Peracute) เกิดจากเชื้อไวรัสที่มีความรุนแรงสูง (highly virulent virus) สุกรจะตายทันทีโดยไม่แสดงอาการ หรืออาจพบสัตว์นอน (recumbency) และมีไข้สูงก่อนตาย

2. แบบเฉียบพลัน (Acute form)

- มีไข้สูง 40.5-42°C
- ในระยะ 2-3 วันแรกจะพบเม็ดเลือดขาวและเกล็ดเลือดต่ำ (leucopenia & thrombocytopenia)
- สุกรที่ผิวหนัง พบหนังเป็นสีแดงโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปลายหู หาง ปลายขา ผิวส่วนล่างที่บริเวณอกและพื้นที่ท้อง
- ไม่กินอาหาร ไม่ยอมเคลื่อนไหว ไม่มีแรง ผิวหนังและเยื่อเมือกเป็นสีคล้ำ (cyanosis) ภายใน 24-48 ชั่วโมง ก่อนสุกรตาย
- การเต้นของหัวใจและอัตราการหายใจสูง
- อาเจียน ท้องเสียบางครั้งมีเลือดปน
- สุกรจะตายภายใน 6-13 วัน หรือ 20 วัน
- สุกรที่ท้องจะแท้งได้ทุกช่วง
- ในสุกรเลี้ยงอัตราการตายสูงถึง 100 %
- ส่วนสัตว์ที่หายป่วยจากการติดเชื้อแบบเฉียบพลันจะเป็นพาหะของเชื้อ ASFV ตลอดชีวิต

3. แบบไม่เฉียบพลัน (Subacute) เกิดจากเชื้อไวรัสที่รุนแรงปานกลาง (moderately virulent virus)

- สุกรจะแสดงอาการป่วยที่ไม่รุนแรง (less intense) มีไข้ต่ำๆ (slight fever) กินอาหารน้อยลง น้ำหนักลด ซึม

- ระยะเวลาป่วยนาน 5-30 วัน
- สุกรท้องจะแท้ง สุกรตายภายใน 15-45 วัน
- อัตราการตายระหว่าง 30-70 % สุกรอาจหายป่วยได้หรือป่วยต่อไปในแบบเรื้อรัง

4. แบบเรื้อรัง (Chronic form) เกิดจากเชื้อไวรัสที่มีความรุนแรงปานกลางหรือต่ำ (moderately or low virulent virus)

- สุกรจะมีอาการได้หลากหลาย เช่น น้ำหนักลด มีไข้ไม่สม่ำเสมอ อาการทางระบบหายใจ ผิวหนังเป็นเนื้อตาย (necrosis) หรือมีแผลหลุมเรื้อรัง (chronic skin ulcers) ข้ออักเสบ (arthritis)

- เยื่อหุ้มหัวใจอักเสบ (pericarditis) เนื้อปอดติดกัน (adhesion of lungs) มีการบวมเนื้อข้อต่างๆ

- ช่วงการพัฒนาอาการ 2-15 เดือน มีอัตราการตายต่ำ

รอยโรค (Lesions)

1. ในสุกรป่วยแบบเฉียบพลัน (Acute form)

- ต่อม้ำเหลืองที่กระเพาะตับ และไต มีเลือดออกมาก
- ไตมีเลือดออกเป็นจุด (renal cortex, medulla and pelvis of kidney)
- ม้ามโตมีเลือดคั่ง (congestive splenomegaly)
- ผิวที่ไม่มีขนจะมีสีคล้ำและบวมน้ำ
- ผิวหนังที่ท้องและขาพบปื้นเลือดออก (cutaneous ecchymoses)
- มีน้ำอยู่รอบหัวใจและในช่องอก หรือช่องท้องมาก
- พบจุดเลือดออกที่เยื่อเมือกของกล่องเสียง (larynx) กระเพาะปัสสาวะ (bladder) และที่ส่วนผิวอวัยวะ (visceral surface of organ)
- ส่วนของลำไส้ใหญ่ และถุงน้ำดีบวมน้ำ

2. ในสุกรป่วยแบบเรื้อรัง (Chronic form)

- พบปอดแข็งหรือมีจุดเนื้อตายเป็นหนอง
- ต่อม้ำเหลืองโต เยื่อหุ้มหัวใจอักเสบ ปอดติดกัน

การวินิจฉัยแยกแยะ (Differential diagnosis)

- โรคคหิวาต์สุกร (ต้องแยกแยะด้วยการส่งตัวอย่างเพื่อยืนยันทางห้องปฏิบัติการ)
- โรคพื่ออาร์อาร์เอส
- โรคไฟลามทุ่ง (Erysipelas)
- โรคเซลโมเนลโลซิส
- โรคพิษสุนัขบ้าเทียม
- โรคพาสเจอร์เรลโลซิส

การตรวจวินิจฉัยโรคทางห้องปฏิบัติการ (Laboratory diagnosis)

1. ชนิดของตัวอย่าง (Sample collection) ได้แก่

- เลือดสุกรเจาะในขณะที่มีไข้ช่วงแรก เก็บในสาร EDTA 0.5% หรือ Heparin กันการแข็งตัว

- ม้าม ต่อม้ำเหลือง ทอนซิล และไตสุกร เก็บแช่เย็นที่ 4 °C

- ซีรัมจากสัตว์ที่หายป่วย (convalescent animals) เก็บในระยะ 8-21 วันภายหลังการติดเชื้อ

2. วิธีการตรวจวินิจฉัยโรค (Diagnostic techniques) ได้แก่

2.1 การแยกเชื้อไวรัส (Isolation) โรคคหิวาต์สุกรแอฟริกัน ประกอบด้วย

2.1.1 Cell culture inoculation โดยใช้ Primary culture of pig monocytes หรือ Bone marrow cell ซึ่งเชื้อ ASFV ที่แยกได้ส่วนใหญ่มักทำให้เกิด haemadsorption

2.1.2 Haemadsorption test (HAD) ผลบวกทั้ง 2 ขั้นตอนของ HAD จะยืนยันโรคคหิวาต์สุกรแอฟริกัน

ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนใน Primary leukocyte cultures

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการทดสอบ 'autorosette' test โดยใช้เม็ดเลือดขาว (peripheral blood leukocytes) จากสุกรที่ติดเชื้อ

2.1.3 Antigen detection โดยวิธี Fluorescent antibody test (FAT) ผลบวกของ FAT ร่วมกับลักษณะอาการและรอยโรคสามารถบ่งชี้โรคอหิวาต์สุกรแอฟริกันได้เป็นอย่างดี

2.1.4 Detection of virus genome โดยวิธี Polymerase chain reaction (PCR) ซึ่ง PCR Technique นี้จะมีประโยชน์มากในการตรวจตัวอย่างเลือดที่เน่าเสีย (putrefaction) ซึ่งไม่เหมาะสมสำหรับการตรวจหาเชื้อ ASFV ด้วยวิธี Virus isolation หรือ Antigen detection แล้ว

2.1.5 Pig inoculation ปัจจุบันไม่แนะนำให้ใช้วิธีนี้แล้ว

2.2 การตรวจทางซีรัมวิทยาโรคอหิวาต์สุกรแอฟริกัน ประกอบด้วย

2.2.1 Enzyme-linked immunosorbent assay (ELISA) เป็นวิธีการมาตรฐานที่ OIE แนะนำสำหรับทดสอบโรคอหิวาต์สุกรแอฟริกัน

2.2.2 Indirect fluorescent antibody (IFA) test เป็นวิธีการทดสอบยืนยันโรคสำหรับตัวอย่างซีรัมที่เก็บจากพื้นที่ปลอดโรค ASF แต่ให้ผลบวกในการทดสอบ ELISA หรือ ตัวอย่างซีรัมที่เก็บจากพื้นที่มีโรค (endemic area) และไม่อาจสรุปผลได้ด้วย ELISA

2.2.3 Immunoblotting test เป็นวิธีการทดสอบแทนวิธี IFA เพื่อยืนยันกรณีซีรัมสุกรรายตัวให้ผลสงสัย

2.2.4 Counter immunoelectrophoresis (immuno-electrophoresis) test เป็นวิธีการทดสอบที่ใช้เพื่อตรวจคัดกรองโรค ASF ในกลุ่มสุกร เนื่องจากมีความไวต่ำ

การควบคุมและป้องกันโรค (Prevention and Control)

เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีทั้งวัคซีนป้องกันและยาที่รักษาโรคอหิวาต์สุกรแอฟริกันได้ ดังนั้นควรมีมาตรการเพื่อป้องกันและควบคุมโรค ดังต่อไปนี้

1. กรณีประเทศที่ไม่พบการระบาดของโรค ASF

1.1 เข้มงวดมาตรการนำเข้าสินค้าและผลิตภัณฑ์จากสุกร เพิ่มความระมัดระวังในการนำเข้าสุกรเลี้ยง สุกรป่า เนื้อและผลิตภัณฑ์จากสุกร รวมถึงน้ำเชื้อ ตัวอ่อน และไข่ อีกทั้งเวชภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของเนื้อเยื่อสุกรจากประเทศต่างๆ รวมทั้งกักกันอาหารและวัตถุดิบที่อาจมีความเสี่ยงที่ถูกนำเข้ามาในประเทศ ควรสุ่มตรวจสอบกระเป๋าของผู้โดยสารที่เดินทางมาจากประเทศที่มีรายงานการเกิดโรค หากพบอาหารหรือผลิตภัณฑ์จากสุกรที่ต้องสงสัยให้ตรวจยึด และกำจัดด้วยการฝังหรือเผา

1.2 ทำการกำจัดเศษอาหาร (disposal of waste food) และฆ่าเชื้อโรคเศษขยะจากเครื่องบิน/เรือเดินสมุทรที่ผ่านหรือมาจากประเทศที่มีโรค และฝังกลบลึกหรือเผาเพื่อป้องกันการขุดคุ้ย (scavenging) ซึ่งพบว่าเศษอาหารดังกล่าวเป็นต้นเหตุให้เกิดการระบาดของโรคอหิวาต์สุกรแอฟริกันในประเทศยุโรป เช่น ประเทศฟินแลนด์ ซึ่งมีระยะทาง 3000 กิโลเมตรจากจุดเกิดโรคที่สหพันธรัฐรัสเซีย

1.3 ควบคุมการเลี้ยงสุกรด้วยเศษอาหาร (Swill feeding controls) การเลี้ยงสุกรด้วยเศษอาหาร เป็นความเสี่ยงสูงสำหรับการเกิดและแพร่โรคอหิวาต์สุกรแอฟริกัน เพราะเศษอาหารนั้นอาจมีชิ้นส่วนจากซากสุกรปนเปื้อนเชื้อ แนะนำเกษตรกรไม่ควรใช้เศษอาหารเลี้ยงสุกร แต่หากมีความจำเป็นให้นำเศษอาหารไปต้มให้สุกก่อน

1.4 ควบคุมสุกรให้อยู่เฉพาะที่ ควรเลี้ยงสุกรอยู่ในคอก/โรงเรือน/พื้นที่เฉพาะ โดยไม่ปล่อยให้ออกหากินในพื้นที่เพื่อลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ ASFV จากการขุดคุ้ยกินเศษขยะ และการสัมผัสกับสุกรป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เกิดโรค

1.5 การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคอหิวาต์สุกรแอฟริกันให้กับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ เริ่มจากการอบรมเจ้าหน้าที่และให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับโรคนี้ และเป็นเครือข่ายการแจ้งโรคกรณีพบสุกรป่วยตายผิดปกติได้

1.6 ระบบความปลอดภัยทางชีวภาพ (Biosecurity) ส่งเสริมให้เกษตรกรยกระดับการเลี้ยงสุกร ให้มีระบบสุขาภิบาลและระบบความปลอดภัยทางชีวภาพที่ดีขึ้น ซึ่งจะเพิ่มประโยชน์สำหรับการป้องกันโรคระบาดต่างๆ ในสุกร

2. กรณีที่มีการระบาดของโรคอหิวาต์สุกรแอฟริกัน

2.1 ให้ทำลายสุกรทั้งหมดและทำลายซากสุกรด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้เชื้อไวรัสแพร่กระจายไปพื้นที่อื่นได้

2.2 ทำลายเชื้อด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อที่เหมาะสมกับเชื้อไวรัส ASF และทำความสะอาดโรงเรือน อุปกรณ์ภายในฟาร์ม ยานพาหนะ อย่างสม่ำเสมอ

2.3 กำหนดและประกาศให้เป็นพื้นที่โรคระบาด เพื่อควบคุมการเคลื่อนย้ายเข้าออกของสุกร

2.4 สอบสวนโรคทางระบาดวิทยา เพื่อระบุสาเหตุ/ต้นตอของการระบาด และเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนควบคุมโรคที่มีประสิทธิภาพ

2.5 ดำเนินการเก็บตัวอย่างซีรัม เพื่อตรวจหาสุกรป่วยทั้งในพื้นที่เกิดโรคและพื้นที่ในรัศมี 5 กิโลเมตร

3. ประเทศที่พบการระบาดของโรคอหิวาต์สุกรแอฟริกัน (ในทวีปแอฟริกา)

3.1 ควบคุมให้สุกรอยู่เฉพาะที่ เพื่อลดโอกาสสัมผัสกับพาหะนำโรค (เห็บอ่อน) อีกทั้งไม่ควรให้สุกรเลี้ยงสัมผัสกับสุกรป่า ซึ่งเป็นแหล่งรังโรคตามธรรมชาติ

เอกสารอ้างอิง

1. African Swine fever. Available at <http://www.cidrap.umn.edu/cidrap/content/biosecurity/ag-biosec/anim-disease/asf.htm>
2. African swine fever. Available at www.oie.int
3. Preparation of African swine fever contingency plans FAO Animal Production and Health Manual No. 8. Available at <http://www.fao.org/docrep/012/i1196e/i1196e00.htm>